

PROFESORUL OVIDIU PAPADIMA

Stancu Ilin

Profesorul Papadima a fost omul care mi-a pus condeiul în mână. Călinescu era într-o permanentă combustie interioară și fiecare luam ce puteam. Ideile lui sclipitoare le puteai recepta sau nu, în funcție de sensibilitatea și de pregătirea fiecăruia.

Profesorul Papadima a fost omul care m-a preluat de la intrarea în Institut, la 1 septembrie 1957, și am lucrat mereu în colectivele conduse de el.

Trebuie să precizez că în Institut, pe vremea aceea, erau două planuri de cercetare paralele. Un plan pe care-l propunea și gira G. Călinescu: Al. Odobescu, I.L. Caragiale, Hortensia Papadat-Bengescu Liviu Rebreanu, Mateiu Caragiale, Gala Galaction (ca să mă limitez la literatura română), și un alt plan, al directorului adjunct Mihai Novicov, care era intitulat în fiecare an cu același titlu: „Lupta clasei muncitoare din România oglindită în literatură”. Ovidiu Papadima, ca un om conștiincios și răspunzând întotdeauna la chemările conducerii Institutului, a lucrat și pentru Călinescu, dar și pentru Mihai Novicov. Numai că ceea ce a făcut el, *Bibliografia analitică a periodicelor socialiste*, în prim-plan fiind „Contemporanul” lui Gherea, a ieșit o lucrare foarte serioasă de 2000 de pagini. Dintr-un articol de-al meu pe care-l și uitasem, publicat în 1979, când profesorul împlinea 70 de ani, în „Luceafărul”, mi-am reamintit ceea ce mi-a spus despre povestea acestor pagini. Și în acel articol, inclus în recenta carte a Dorinei Grăsoiu, am găsit următoarea parafrază: „Din păcate aceste 2000 de pagini au încăput pe mâna altora de la facultate, care le-au folosit în cursurile lor, zice, și în cărțile lor”, și îi părea foarte rău pentru această deturnare a muncii lui.

Profesorul Papadima mi-a condus și mie, ca și altor colegi de Institut, teza de doctorat despre Liviu Rebreanu. Teză care are o preistorie, în sensul că eu m-am ocupat de Rebreanu mult mai înainte, în timp ce teza mea era doar o idee.

Am fost trimis de G. Călinescu în arhiva Rebreanu de la Academie care abia se deschisese, trecând nu știu câți ani de interdicție pe care-i pusese familia în 1947 când au depus manuscrisele rebreniene la Academie. Începuseră să apară în presă articole cu trimiteri la aceasta arhivă și directorul Institutului, profesorul Călinescu era foarte curios să afle ce-i acolo. Și m-a trimis pe mine la Biblioteca Academiei: „Du-te și vezi ce conține arhiva!” Și în fiecare sâmbătă prezentam un raport despre ce am găsit în fondul de manuscrise depus de soție și fiică la Academie. El a scris un articol, *Un suflet înalt și plin de stele*, pe care l-a publicat în „Contemporanul”.

Pe urmă mi-a transmis la un moment dat: „Trebuie să faci o teză de doctorat despre Liviu Rebreanu”. Mi-a fixat chiar și titlul: *Liviu Rebreanu în lumina manuscriselor și a corespondenței sale*. Era prin 1964. Cu puțin timp înainte de a muri, a vrut să dea un telefon din spital la Academie. N-a reușit, dar mi-a spus: „Lasă că vorbesc cu Purica la Secție să facă hârtiile și să vii aici, la Otopeni, să dai niște examene”. N-a mai apucat să vorbească. Am fost preluat de profesorul Ovidiu Papadima. Pentru că G. Călinescu mi-a făcut onoarea să-mi ceară să mă ocup de manuscrisele Rebreanu de la Academie, am păstrat, împreună cu profesorul Ovidiu Papadima, titlul tezei mele de doctorat stabilit de Călinescu: *Liviu Rebreanu în lumina manuscriselor și a corespondenței sale*. Am avut multe discuții cu Ovidiu Papadima, uneori în contradictoriu, despre ideile din teză. De pildă, în legătură cu relațiile cu Nichifor Crainic. Mentorul „Gândirii” l-a acuzat public pe romancier, că ar fi luat de la Uniunea Scriitorilor niște tablouri, dar delatarea nu se baza pe niciun indiciu real. Eram cu documentele pe masă care infirmau alegația. L-am consultat pe profesorul Papadima, căruia deși nu-i plăcea că îl atacăm pe Nichifor Crainic, mi-a acceptat poziția pe care mă situam. Adică ceea ce reieșea din documente – era un om de o mare probitate științifică – nu putea să nu fie consemnat. Eu am mai îndulcit concluziile, ținând seama că el a fost un apropiat al lui Nichifor Crainic. De asemenea, am avut o discuție cu profesorul despre ceea ce a scris Ion Caraion în ziarul „Fapta”, imediat după moartea lui despre Liviu Rebreanu. Îl denunța, pur și simplu, c-ar fi fost spion german. Un articol jalnic în care se spunea aproximativ: „Să nu-l rabde pământul Transilvaniei pe acest trădător!”. Am vrut să păstrez acest fragment din articol. Profesorul Papadima a spus nu, nu ne ocupăm de asta și totuși, până la urmă, a acceptat să rețin citatul fără să-i dau numele lui Caraion. Un critic literar tânăr îl dezavua pe nedrept pe Rebreanu. În teză, demonstrez, dimpotrivă, efortul romancierului de a străbate Europa cu o conferință despre *Viața spirituală în România (Das geistlich Leben in Rumänien)*, subtitrat „Literatur gibt es nicht ohne Vaterland, wie es keine Pflanze ohne Boden gibt”, în care se vorbea despre drepturile românilor asupra Transilvaniei. Impactul a fost enorm. După Italia, Croația, Germania, Suedia, ultima etapă de la Viena a fost suspendată, iar autoritățile horticte de la Budapesta i-au interzis să tranziteze Ungaria. Aș mai reține un aspect. Îmi propusesem în teza mea de doctorat un capitol – *Liviu Rebreanu și cultura germană*. Am fost propus să merg în RDG. S-au stricat relațiile cu RDG și au început să apară burse din Germania de Vest, după stabilirea relațiilor diplomatice cu Republica Federală Germană, la Academia Română. Am participat la un concurs pentru o bursă Humboldt, pe care l-am promovat, și de atunci Ovidiu Papadima, deși urmasem în facultate cinci semestre de limbă germană, cu Bruno Colbert, în vederea plecării mele, a început să facă lecții de limba germană cu mine. Și-acum mai păstrez cărți din care traduceam, învățam cuvinte, rețineam expresii. Am fost în Germania și am scris acolo capitolul *Liviu Rebreanu și cultura germană*. Cred că am schimbat un pic optica abordării operei rebreniene. Până

atunci nu prea se vorbea despre influența germană. Călinescu vorbea de Silvio Pellico, alții îl comparau cu Thomas Hardy sau cu Stendhal, însă nu se abordau aproape deloc relațiile scriitorului cu literatura germană. Pe Rebreanu apropiații îl numeau „neamțul”, nu numai pentru faptul că avea părul alb. Biblioteca sa, de vreo 8000 de volume, cuprindea foarte multe cărți în limba germană. A tradus câteva schițe și nuvele din scriitorii germani. Chiar și fragmentul din *Război și pace* de Tolstoi era tradus din germană. Nu trebuie să se uite că *Răscoala* a început printr-o adaptare a actului întâi al capodoperei *Die Weber (Țesătorii)* de Gerhart Hauptmann.

Aș încheia cu o amintire. Cât am fost bursier Humboldt la Tübingen, profesorul Papadima a venit acolo invitat de Fundație ca fost bursier înainte de război. L-am primit cu toate onorurile. Înainte am organizat, sub patronajul profesorului Eugeniu Coșeriu, o manifestare Tudor Vianu – Ion Barbu, unde au fost chemați, printre alții, Alexandru Rosetti și Alexandru Dima. Au venit acolo și, bineînțeles, cum erau amândoi dornici de-a cunoaște viața orașului, m-au rugat să-i duc la un bar, la un bar de noapte. I-am dus la singurul bar din în acel orașel, care se numea „Barbarina”. Le-a plăcut grozav. Mai târziu, când a venit Ovidiu Papadima, dorințele au fost altele. Mi-a cerut imperativ să-l însoțesc la bibliotecă, unde avea de cercetat ceva în legătură cu motivul folcloric „Scrisul pe cer”. Ne-am dus la bibliotecă și, timp de 4–5 zile cât a stat profesorul acolo, ne-au trecut prin mână zeci de cărți. Ni s-au adus volumele solicitate relativ ușor. Cunoșteam biblioteca, mă cunoșteau și cei de acolo, pentru că de-abia scosesem din arhivă actele de doctorat ale lui Vianu, pe care le-am și publicat pe urmă în revista „Manuscriptum”. Lucrarea *Motivul Scrisului pe cer* profesorul a și publicat-o ulterior. Trudind împreună cu el mi-am dat pentru prima oară seama ce înseamnă cerbicia muncii științifice. Mi-a rămas în minte voința sa extraordinară de a realiza ceea ce-și propusese. În afara orelor de bibliotecă, am petrecut împreună ore delectabile, colindând străzile înguste ale orașului de pe malurile Neckarului. I-am arătat strada în pantă unde a locuit Tudor Vianu. L-am prezentat profesorilor Eugeniu Coșeriu (directorul Institutului de Romanistică) Richard Brinkmann (directorul Institutului de Germanistică), comparatistului Kurt Wais, care vizitase relativ recent România, la invitația lui Vianu. Într-o zi, m-a rugat să-l duc la lingvistul E. Gamilscheg, fost, în epoca interbelică până în 1944, directorul Institutului German din București. Îl cunoscuse foarte bine datorită profesorului academician D. Caracostea. Știam adresa lui Gamilscheg de la asistenții lui Coșeriu. L-am însoțit până la poartă, s-a scuzat că nu mă poate lua cu el. Bătrânul era bolnav și s-ar fi putut speria. După vizită, mi-a povestit că a fost foarte emoționat, a și plâns. Seara, profesorul era un conviv fermecător. Îi plăceau vinurile nemțești prelucrate în laboratoarele centrului viticol de la Trier. La un pahar de vin, discutam pe diverse subiecte până noaptea târziu. M-au impresionat povestirile lui Ovidiu Papadima despre anii petrecuți în închisorile comuniste pentru vini imaginare. Parte din aceste avataruri au fost scrise și publicate de profesor după Revoluție. De la profesorul Papadima am învățat

probitatea cercetării și punctualitatea predării lucrărilor. Îmi amintesc ce-mi povestea odată doamna Papadima. La școală elevului Papadima Liviu i s-a dat o temă: să povestească ceva despre părinți. El a scris o lucrare cu o singură propoziție: tatăl meu n-a întârziat niciodată la serviciu. Și, într-adevăr, era un om de o conștiinciozitate pe care ne-a transmis-o și nouă, celor tineri. Am lucrat cu el, mi-a făcut observații pe textele realizate de mine, pe care întotdeauna le-am respectat. Ne-a publicat lucrările, le-a propus pe unde a putut pentru a le promova, și implicit pentru a promova Institutul ca for științific respectat în viața literară a timpului.

Résumé

Un profil du professeur Ovidiu Papadima dans sa qualité de chef de département et directeur de thèse de doctorat. Souvenir sur une visite du professeur à Tübingen, invité par la Fondation «Al. Von Humboldt».

Mots clef: chef de département, directeur de thèse de doctorat, Tübingen, E. Gamilscheg.